
priopćenja

Zarko Brzić

U SPOMEN DUHOVNOM VELIKANU O. BARTOLU KAŠIĆU

16. studenoga 1975. zadarska je Crkva svečano proslavila 400-obljetnicu rođenja velikog i zaslužnog sina naše domovine o. Bartola Kašića, u njegovu rodnom mjestu Pagu. Naš je vjerski tisak zabilježio tu proslavu, ali nitko nije donio detaljniji izvještaj o važnim govorima koje su tom prilikom izrekli eminentni predstavnici naše domovinske Crkve. U njima je s raznih polazišta odslikan lik Bartola Kašića, koji se danas iz povijesne perspektive diže pred našim očima kao neosporna duhovna veličina, koja ima mnogo toga poručiti našem pokoljenju.

Kao sinovi hrvatskog naroda i članovi Crkve ne smijemo zaboraviti takav izuzetno dalekovidan i vizionarski lik koji je izrastao na ovom našem krševitom i izmučenom tlu. Neka ta svjedočanstva o Bartolu Kašiću budu naš dug onome koji je uz svoje neizrecive žrtve, pa i uz rizik života, neobično mnogo zadužio našu Crkvu i našu kulturu, a što je našoj mlađoj generaciji tako malo poznato.

Zadarski nadbiskup Mario Oblak, kao domaćin svečanosti, u svom je pozdravnom govoru istakao slijedeće:

O. Bartol Kašić posvetio je život službi Bogu, Crkvi i svome hrvatskom narodu kao svećenik i redovnik Družbe Isusove. I kao svećenik-redovnik služio je Crkvi misionarskim poslanjem u odgovornoj službi Svete Stolice. Na poseban način zadužio je hrvatski narod svojim književnim djelima i prijevodima. O. Bartol Kašić pisac je prve hrvatske gramatike. On je položio temelje hrvatskog književnog pravopisa, onakvog, kakvim mi danas pišemo. Prvo tridentinsko izdanje Rimskog obrednika, iz kojeg se slave sveti sakramenti i dijele blagoslovi, Kašić je preveo na hrvatski jezik. I to je bio uopće prvi prijevod Rimskog obrednika na jedan živi narodni jezik. Doista, danas zahvaljujemo Bogu na velikom daru o. Bartola Kašića. Čestitam gradu Pagu što je dao tako velikog i zaslužnog muža.

Svečanu koncelebraciju predvodio je zagrebački nadbiskup dr. Franjo Kuharić. Na temelju Isusove pripodobe o talentima ocrtao je u svojoj homiliji plodonosni životni put o. Bartola Kašića. U kratkim crtama spomenuo je njegovo djetinjstvo u rodnome Pagu, školovanje u Ilirskom zavodu u Lorettu, koje mu je omogućio ujak Luka Bogdanić, nadžupnik u Pagu, i njegov odlazak u Družbu Isusovu u Rimu. Zatim je nastavio:

Tadašnji general Družbe Isusove o. Aquaviva imao je poseban smisao za to da se pripreme misionari za Hrvatsku, napose za ono područje gdje žive katolički vjernici pod turskom okupacijom. I zato je želio da se misionari pripreme tako da bi poznavali jezik naroda kojemu bi trebali biti poslani. Stoga je Bartol dobio nalog da pripremi gramatiku hrvatskog, odnosno, kako su to onda zvali, ilirskog jezika, jer su na to područje primjenjivali stari geografski, rimski naziv Ilirik. Tako Bartol dobiva od Providnosti zadaću da piše prvu hrvatsku gramatiku. I ona je izdana u Rimu 1604. godine pod naslovom »Institutionum linguae illyricae libri duo«. To je za kulturnu povijest hrvatskoga naroda datum koji nikada ne bi smio biti zaboravljen i koji bi i te kako morao biti upisan u tu povjesnicu našega naroda . . .

Nadbiskup Kuharić zatim ističe neumoran rad o. Bartola Kašića u stvaranju i prevodenju religioznih djela koja će u ono teško vrijeme učvršćivati vjeru našeg ispaćenog puka.

Mučio se na poticaj svojih poglavara da na hrvatski jezik, i to na odabrano štokavsko-ikavsko narječje, kao najproširenije u hrvatskom narodu, prevede Rimski obrednik, psalme, a poslije cijelo Sveto pismo. Za povijest svakog naroda Evrope i za povijest svakog kršćanskog naroda svijeta prijevod Svetog pisma je ne samo najveći religiozni nego i kulturni događaj. I stoga moramo biti zahvalni za tu Bartolovu velikodušnost, da se dao na tako velik posao kojim je želio obogatiti i našu kulturu i našu Crkvu prijevodom Svetog pisma na hrvatski jezik . . . Želio je da bude upoznat Isus Krist pa stoga piše i Život Isusa Krista i Život njegove Majke. I tako je želio obogaćivati ne samo svećenike, ne samo redovničke zajednice, nego i narod Božji religioznom literaturom koja je tako potrebna za život Crkve u svakom narodu . . .

Imao je osjetljivo srce za sudbinu one naše kršćanske i hrvatske braće koja se čamila u tami turske okupacije. Zato polazi dva puta na područje turskog carstva da posjeti, da vidi neposredno život i prilike kršćana. Imao je za taj svoj poziv posebno ovlaštenje i poslanje pape Pavla V. i svoga generala. I tako putuje prvi puta na tursko područje 1613. godine, drugi puta će putovati 1618. uz velike opasnosti. Iz tih svojih putovanja, u kojima je došao do Beograda i sve do Vukovara, on donosi u Rim izvještaj o situaciji, o životu i potrebama Crkve koja živi u tako teškim prilikama. Imao je svoje originalne i vrlo dalekovidne prijedloge o tome kako priteći u pomoć Crkvi koja živi u specifičnim i mučeničkim prilikama.

Nakon povratka s tog drugog putovanja ostat će 13 godina u Dubrovniku, gdje će se isticati svojim pastoralnim radom kao propovjednik riječi Božje, ispovjednik, a osobito je bio osjetljiv prema siromasima, pa se zamjerio nekim dubrovačkim patricijima kad je zaštićivao jednostavni puk u njegovim ljudskim pravima.

Nakon Dubrovnika boravit će neko vrijeme u Lorettu kao ispovjednik u svetištu Majke Božje da bi onda konačno 1633. otišao u Rim i tamo bio ponovno ispovjednik u bazilici sv. Petra. I ondje je pripremao neka svoja djela.

Umro je primivoši sakramente umirućih 20. prosinca 1650. Ako danas slavimo 400-obljetnicu njegova rođenja, možemo se onda sjetiti i 325-godišnjice u Gospodinu blažene njegove smrti.

Tako je u Rimu zaklopio svoje oči čovjek koga treba izvući iz zaborava. Njegov život treba još dobro proučiti. I njegovo djelo treba proučiti, mirno, objektivno i pošteno da se vidi kako je bio dalekovidan, kako je znao slušati i svoje vrijeme i potrebe svoga naroda. I pretekao je svojim mislima i djelima mnoge koji su kasnije iza njega došli, možda 200 godina kasnije, a koji se danas spominju kao zaštitnici i veliki ostvaritelji naše hrvatske kulture, dok je on već davno prije njih zaorao prve i velike brazde.

U srcu ovoga grada gdje je Bartol Kašić ugledao svjetlost svijeta i gdje je s majčinom poukom primio svjetlo vjere, mi ga želimo istaći kao našu povijesnu, kulturnu i crkvenu vrijednost. I svako pokoljenje ima svojih obveza da cijeni, štiti i ne zaboravlja svoje povijesne vrijednosti. I bila bi velika nepravda zaboraviti te vrijednosti jer sadašnjost, ako je baštinila određeno bogatstvo kulture, onda ga je baštinila iz prošlosti. Došla je k prostrom stolu da bi opet napredujući ostavila to blago budućnosti, ali živeći iz tih sokova što struje iz starih naših korijena. Nijedno se pokoljenje ne može postaviti pred prošlost kao pokoljenje koje tu prošlost ne treba, kao pokoljenje koje misli da s njime počinje povijest. Takvo stajalište pred sadašnjošću i pred prošlošću bilo bi znak duhovnog siromaštva i kulturne zaostalosti.

Stoga želimo da ova naša proslava bude znak naše zahvalnosti i našeg priznanja za ono svjetlo, dobro i pozitivno što se zbilo u našoj povijesti. Uvijek se treba i pred prošlost staviti s poštenim srcem i objektivnim sudom da se znaju noćiti grijesi za koje se treba pokazati, ali i da se znaju primiti vrijednosti od kojih se živi...

Splitski nadbiskup dr Franjo Franić je na poslijepodnevnoj akademiji istaknuo o slavjeniku slijedeće misli:

Čestitam čitavoj hrvatskoj Crkvi na čelu s ocem nadbiskupom, hrvatskim metropolitom Franjom Kuharićem, jer je o. Bartol Kašić prešao po svojoj vrijednosti granice ove naše uže domovine Hrvatske i svoga reda. On je velikan našega hrvatskog naroda i naše hrvatske Crkve...

Također i ocima isusovcima treba čestitati, možda i najviše, što su ga upravo oni odgojili i što su u njemu razvili one prirodne talente koje mu je priroda, ovo društvo, ovo sunce koje je prvo ugledao, ova bura koja ga je odnijela, oština podneblja i jasnoća ovog krajolika utisnula u dušu.

Istaknuo bih ovdje ukratko kako oca Bartola Kašića vjerski odgoj nije udaljio od njegova naroda i nije ga otudio. Nije se izgubio u velikom svijetu u koji je bio ušao, nego se udubio u vječne i nepromjenljive istine Riječi Božje koja vrijedi uvijek, izvan granica vremena i prostora, koja se prilagođuje čovjeku, jer ona nije zato došla na svijet da njoj ljudi služe nego da ona služi ljudima, da se utjelovljuje u svakom narodu i u svakom prostoru kako bi ljude dizala i spasavala. To je shvatio o. Bartol Kašić. Svi mi trebamo da to shvatimo ako hoćemo slijediti o. Bartola, ako želimo sačuvati vječne i nepromjenljive vrednote Evandjelja, koje onda moramo u životu primjenjivati na naše prilike, kao što je to on činio. On je Božju riječ pohrvatilo, i to kada? Poslije Tridentskog sabora... Prava i velika djela stvaraju samo oni koji znaju cijiniti prošlost, oni će samo znati graditi i budućnost. Oni samo koji poštuju prošlost, oni će biti stvaraoci budućnosti. Oni neće biti servilni prema prošlosti, niti

će biti avanturisti s obzirom na budućnost, nego pravi stvaraoci, koji iz prošlosti vade ono što vrijedi i stvaralačkim duhom organski razvijaju život Crkve...

Naš je narod mogao počivati tri stotine godina na djelima Bartola Kašića. Želim ovdje istaknuti da smo mi u primorskoj Hrvatskoj tri stotine godina dijelili sakramente prema Ritualu koji je preveo o. Bartol Kašić. To je zasluga velikog isusovca i velikog sina hrvatskog naroda, rođenog i odnjihanog na ovim našim školjima. Neka mu je, dakle, slava i čast.

U ime Družbe Isusove govorio je provincijal o. Radojko Karaman.

Ovakva proslava bez učenih rasprava i bez velike vanjske parade, ali s puno duha i srca, tako je zgodno spletena i izvedena da je zbilja nezaboravna. Čestitam vam na tome! Čestitam vam prije svega na vašem velikom sinu koji je i sin Družbe, kojoj i sam pripadam.

Bartol Kašić je velik čovjek, iznikao iz vašeg Paga, presađen u Družbu Isusovu, a donio je zaista velike plodove... Možda se malo preukveličava kad se kaže da je Družba Isusova dala njemu sve ono što on ima i što jest. Ne može plemenito vino doći bez jake i zdrave i čvrste podloge, koju je on dobio ovdje u vašoj sredini. Trebali bismo poznavati više njegovu majku, njezin svakidašnji život, onda bismo shvatili veličinu o. Bartola Kašića. Ovdje bih želio naglasiti jednu njegovu crtu koja je vrlo značajna za njegov rad. On je ostvario u sebi ono što je sv. Ignacije učio sve svoje sinove: da uvijek biraju u svom radu one poslove koji su sveobuhvatniji, koji imaju više utjecaja i dometa, i u tom smislu neka razvijaju svoje sposobnosti i uprave svoje djelovanje. O. Bartol Kašić je zato i preveo Sveto pismo i izradio Rimski obrednik, zato je i napisao prvu gramatiku hrvatskog jezika. To su knjige koje su temelj naše književne kulture i naše vjerske kulture. Na kraju bih vam rekao još ovo. Malo mi je neugodno, da vam pravo kažem, jer osjećam veliku odgovornost koja leži i na Družbi Isusovoj i na Crkvi općenito. Trebali bismo i mi u ovo vrijeme dati nešto sveobuhvatno i univerzalno dušama u našem hrvatskom narodu u ovom trenutku hrvatske povijesti. Što bi to bilo, na to neka odgovori svatko prema svojim mogućnostima i svojoj savjesti. Ja kao predstavnik hrvatskih isusovaca obećajem, koliko bude moguće, da će hrvatska provincija nastojati i dalje raditi u onom duhu kojim je radio o. Bartol Kašić da donese obilate plodove i za budućnost.

U ime Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu govorio je vrlo sadržajno i nadahnuto o. Bonaventura Duda i među ostalim naglasio:

Bartol Kašić stupio je u Družbu Isusovu, koja je u ono vrijeme kao i uvijek nastojala da ono što joj Bog šalje primi kao dar, i da darove uoči i da im pomogne da se razviju kako bi svijetla bila staoljena na svijećnjak. On je poziv, i danas, i redovima i Crkvi da otkrivaju i njeguju pojedinačne karizme, a pojedinačnim karizmama je poziv da žrtvuju sebe za porast cjeline.

Bartol Kašić je genij našeg jezika. Tisuću šest stotina četvrta označuje izdanje prve hrvatske gramatike koju je napisao Pažanin Bartol Kašić. Problem jezika bijaše onda naći jedinstven materijalni jezik, ali problem jezika ostaje do kraja svijeta, da mi, Crkva Božja, s vrha i iz dna, i roditelji svojoj djeci i katehete svojim učenicima, i crkveno učiteljstvo vjernicima i sva Crkva nevjernicima pronalazi uvijek novi i svježiji jezik za svoju vjeru. I zato je Bartol Kašić genij jezika samo utoliko, ukoliko mi danas primamo baštinu u koju su se ugradili svi graditelji jezika, tako da primamo i njihov temeljni

zahtjev da tražimo jezik svoga vremena. Bartol Kašić je simbol svih onih koji su tražili izravna iskustva.

Pape i njegov general slali su ga kao putnika da Boga ljubi ne samo svim umom svojim, svom dušom svojom, svim srcem svojim, nego u ono vrijeme apostolskim i pavlovskim nogama, da u direktnom učešću i iskustvu vidi što ljudi trpe i da to javi Glavi Crkve. I upravo ta težnja da se Glave uvijek informiraju o onome što je u bazi, to je velika poruka Bartola Kašića. Treba znati da je u to unio svoj trud, svoje strahove, svoje neprospavane noći, svoje utrudene noge i da je znao izvijestiti. Mislio je na muke svoga vremena i nije se bojao misliti ni o politici svoga vremena. Danas bismo bolje rekli o prisutnosti Crkve u svom vremenu jer je smatrao da jučerašnjica nije namrla zadnje formule, nego da treba u svoje vrijeme tražiti nove da bi se sutra živjelo. Možda nisu pogodeni načini, ali je pogodena muka da svaki iznova svoje vrijeme misli i svoje vrijeme kao svoju muku muči da bi se od prošlosti načinila budućnost.

Bartol Kašić je velik prorok Drugog vatikanskog koncila. On je znao da treba sačuvati staroslavnu baštinu sv. Ćirila, ali je znao i to da se ne čuva samo čuvajući, nego da se čuva unapređujući. I znao je da nema problema pred rimskim papama, jer su rimski pape uvijek spremni prihvatiti obrazloženu inicijativu. On se više trudio da uvjeri bazu nego vrh. I dok je ostvario Rimski obrednik, upravo zato što je bilo onih koji su vukli na staro, i krivim argumentima i autoritetima sv. Jeronima i Ćirila obrazlagali svoj stav, njegovo najveće djelo jest njegovo ostvarenje, ali nije naše, jer počiva u prašini knjižnica, a to je Sveto Pismo. Bio je prorok bez proročke braće. I zato mu glavno djelo ostade do danas neizdano i Hrvati su dvjesta godina bili u zaostatku. Umjesto da imaju jedinstveno Sveto pismo, koje bi unaprijedilo i crkveni život i jezik 1630. godine, trebali su čekati 1831. godinu, dakle dvjesta godina u zakašnjenju. Zato je Bartol Kašić i opomena da Bog vodi povijest čovječanstva naprijed s ljudima i za ljude, ali u skladnoj suradnji pojedinaca i zajednice. Jer proroci pojedinci mogu ostati neostvareni ako cijeli Božji narod nisu proročka djeca. Bilo je u njegovo vrijeme velikih biskupa i velikih papa koji su poduprli proročkog sina Bartola Kašića, ali nije bilo proročke braće, pa njegovo djelo nije bilo oživotvoreno...

Na popodnevnoj proslavi je prof. Rozarijo Šutrin obradio iscrpno književno stvaralaštvo o. Bartola Kašića »velikana naše vjere i pisane riječi«. I ta studija čeka svoga izdavača i zato se na nju nećemo ovdje osvrtni.

Mnogo je rečeno o tom markantnom liku naše povijesti, ali mnogo će toga ostati i budućim generacijama, koje bi trebale utvrditi istinski i sveobuhvatni domet i značenje koje je u svoje vrijeme imao Bartol Kašić za našu Crkvu i za hrvatski narod.